

महिलांच्या सामाजिक स्थितीवर परिणाम करणारे घटक, आव्हाने आणि उपाय

प्रा. डॉ. आव्हाड भगवान भानुदास
आनंदराव धोंडे ऊर्फ बाबाजी महाविद्यालय,
कडा, ता.आष्टी जि.बीड
मो.९४०३४८५२५०
bhagwanavhad9@gmail.com

प्रस्तावना:

महिलांमधील सामाजिक स्थिती म्हणजे संपत्ती, शिक्षण, व्यवसाय आणि सामाजिक संबंध यासारख्या घटकांनी प्रभावित असलेल्या सामाजिक पदानुक्रमातील त्यांची स्थिती. हे सर्व संस्कृती आणि समाजामध्ये बदलते, काही पारंपारिक भूमिकांना महत्त्व देतात आणि इतर महिलांच्या स्वायत्ततेला महत्त्व देतात. समकालीन प्रवचनाचे उद्दिष्ट सामाजिक स्थितीतील लिंग-आधारित असमानतेला आव्हान देणे, महिला शिक्षण, आर्थिक सक्षमीकरण आणि नेतृत्व प्रतिनिधित्व आणि आव्हानात्मक सुलभता ला प्रोत्साहन देणाऱ्या धोरणांची विक्री करणे आहे. सामाजिक स्थिती महिलांच्या जीवनावर, संधींवर आणि कल्याणावर लक्षणीय परिणाम करते. हे शिक्षण, रोजगार, आरोग्यसेवा आणि आर्थिक भांडवल यांसारख्या संसाधनांच्या प्रवेशाशी संबंधित आहे, चांगल्या दर्जाच्या सेवा आणि सुधारित जीवनमान सक्षम करते. उच्च सामाजिक दर्जा असलेल्या महिलांना अधिक स्वायत्तता आणि निर्णय घेण्याची शक्ती असते, ज्यामुळे त्यांचे सशक्तीकरण वाढते. त्यांच्याकडे विविध सामाजिक क्षेत्रात प्रभाव आणि नेतृत्व करण्यासाठी, महिलांच्या हक्कांसाठी विक्री करण्यासाठी आणि आदर्श म्हणून काम करण्यासाठी व्यासपीठ देखील आहे. आरोग्य सेवा, पोषण आणि राहणीमानाच्या उपलब्धतेमुळे आरोग्य परिणाम सुधारले आहेत. सामाजिक नेटवर्क आणि कनेक्शन देखील सामाजिक स्थितीवर प्रभाव टाकू शकतात, प्रभावशाली व्यक्ती किंवा अनन्य सामाजिक मंडळे एखाद्याचे स्थान उंचावतात. शारीरिक स्वरूप आणि सादरीकरण, जसे की सौंदर्य आणि आचरण, देखील सामाजिक स्थितीवर प्रभाव टाकू शकते. वर्तन आणि शिष्टाचार संबंधित सांस्कृतिक मानदंड देखील सामाजिक स्थितीच्या धारणांना आकार देतात. एकूणच, सामाजिक स्थिती ही सांस्कृतिक मूल्ये, सामाजिक नियम आणि वैयक्तिक दृष्टीकोन यांच्याद्वारे प्रभावित बहुआयामी रचना आहे.

* महिलांच्या सामाजिक स्थितीवर परिणाम करणारे घटक:

महिलांच्या सामाजिक स्थितीवर परिणाम करणाऱ्या घटकांमध्ये शिक्षण, आर्थिक सक्षमीकरण, व्यावसायिक स्थिती, वैवाहिक स्थिती, आरोग्यसेवा, धार्मिक श्रद्धा, राजकीय सहभाग, परस्परसंबंध आणि कायदेशीर हक्क यांचा समावेश होतो. शिक्षणामुळे रोजगाराच्या संधी, उच्च उत्पन्न आणि अधिक सामाजिक गतिशीलता वाढते. आर्थिक स्वातंत्र्य आणि सशक्तीकरण महिलांना त्यांच्या कुटुंबात

आणि समुदायांमध्ये अधिक आदर आणि स्वायत्तता प्रदान करते. व्यावसायिक स्थिती स्त्रियांच्या सामाजिक स्थितीवर परिणाम करते, उच्च दर्जाचे व्यवसाय अधिक सामाजिक प्रतिष्ठा आणि आदर मिळवतात. वैवाहिक स्थिती आणि कौटुंबिक भूमिका देखील स्त्रियांच्या सामाजिक स्थितीवर प्रभाव पाडतात, विवाहित स्त्रिया आणि मातांना जास्त आदर मिळतो, तर अविवाहित किंवा अपत्यहीन महिलांना कलंक किंवा भेदभावाचा सामना करावा लागतो. पुनरुत्पादक अधिकार आणि आरोग्य सेवांमध्ये प्रवेश महिलांना त्यांच्या शरीराबद्दल आणि पुनरुत्पादक आरोग्याविषयी निर्णय घेण्यास सक्षम करते. सांस्कृतिक आणि धार्मिक श्रद्धा स्त्रियांच्या भूमिका आणि स्थितीला आकार देतात, तर राजकीय सहभाग आणि प्रतिनिधित्व स्त्रियांची दृश्यमानता आणि प्रभाव वाढवू शकते.

शिक्षण:

महिलांच्या सामाजिक स्थितीला आकार देण्यासाठी शिक्षण हा एक महत्त्वाचा घटक आहे. हे रोजगाराच्या संधी, आर्थिक स्वातंत्र्य, सामाजिक गतिशीलता, सामाजिक मान्यता आणि आदर प्रदान करते. शिक्षणामुळे स्त्रियांना सामाजिक-आर्थिक अडथळ्यांना पार करण्याची मुभा मिळते, ज्यामुळे त्यांना मर्यादांपासून मुक्तता मिळते. शिक्षित स्त्रिया व्यावसायिक, सामाजिक आणि बौद्धिक वर्तुळात अधिक ज्ञानी, सक्षम आणि आदरास पात्र म्हणून ओळखल्या जातात. ते निर्णय घेण्याच्या प्रक्रियेत सहभागी होण्याची अधिक शक्यता असते, ज्यामुळे चांगले आरोग्य परिणाम होतात. शिक्षित स्त्रिया देखील आदर्श म्हणून काम करतात, इतरांना शिक्षण आणि स्वतःची सुधारणा करण्यास प्रेरित करतात. लैंगिक समानता आणि महिला सबलीकरणाला चालना देण्यासाठी केलेले प्रयत्न अनेकदा गुणवत्तापूर्ण शिक्षणात प्रवेश वाढवणे आणि शैक्षणिक प्राप्तीतील अडथळे दूर करणे याला प्राधान्य देतात.

करिअरमध्ये यश :

आर्थिक स्वातंत्र्य, व्यावसायिक ओळख, नेतृत्व संधी, विस्तारित सामाजिक नेटवर्क, समुदाय प्रभाव आणि वैयक्तिक पूर्तता प्रदान करून करिअरमधील यश महिलांच्या सामाजिक स्थितीवर लक्षणीय परिणाम करते. ज्या स्त्रिया त्यांच्या करिअरमध्ये उत्कृष्ट कामगिरी करतात त्यांना अनेकदा उच्च उत्पन्न मिळते, आर्थिक स्थिरता आणि त्यांचे जीवन आणि संसाधनांवर नियंत्रण प्रदान करते. त्यांची व्यावसायिक प्रतिष्ठा आणि सामाजिक दर्जा वाढवून त्यांना त्यांच्या कौशल्य, नेतृत्व आणि यशासाठी व्यावसायिक मान्यता देखील मिळते. करिअरच्या यशामुळे व्यवस्थापकीय किंवा उद्योजकता उपक्रमांसारख्या नेतृत्व पदांसाठी दरवाजे उघडतात, जे संस्थात्मक निर्णयांवर प्रभाव टाकू शकतात आणि रोल मॉडेल म्हणून काम करू शकतात. करिअरमधील यश वैयक्तिक पूर्तता आणि कल्याण, आत्मविश्वास, समाधान आणि मानसिक आरोग्य वाढवण्यास देखील योगदान देते, ज्यामुळे जीवनाचा उच्च दर्जा आणि सकारात्मक स्वतःची प्रतिमा येते.

आर्थिक स्वातंत्र्य:

आर्थिक स्वातंत्र्य हे महिलांच्या सामाजिक स्थितीत एक महत्त्वपूर्ण घटक आहे, स्वायत्तता, संधी, जीवनाची गुणवत्ता, सशक्तीकरण, सामाजिक मान्यता आणि प्रेरणा प्रदान करते. आर्थिक स्वातंत्र्य महिलांना त्यांची मूल्ये, ध्येये आणि प्राधान्ये यांच्याशी जुळणारे पर्याय निवडण्याची परवानगी देते, ज्यामुळे त्यांची सामाजिक स्थिती वाढते. हे त्यांना उच्च शिक्षण, करिअरची प्रगती आणि व्यावसायिक विकास, कमाईची क्षमता आणि सामाजिक स्थिती वाढविण्यास अनुमती देते. आर्थिक स्वातंत्र्य देखील उच्च दर्जाच्या जीवनात योगदान देते, ज्यामुळे स्त्रियांना मूलभूत गरजा, आरोग्यसेवा आणि विश्रांतीची कामे करता येतात. हे सशक्तीकरण स्वावलंबन, लवचिकता आणि आत्म-आश्वासकता वाढवते, त्यांची सामाजिक स्थिती वाढवते. आर्थिक स्वातंत्र्य देखील सामाजिक ओळख वाढवते, कारण ते त्यांच्या क्षमता आणि त्यांच्या समुदायातील योगदानाची पुष्टी करते.

* महिलांवर सामाजिक स्थितीचा प्रभाव:

सामाजिक स्थितीचा महिलांच्या जीवनावर लक्षणीयरीत्या प्रभाव टाकून त्यांच्या संसाधनांचा प्रवेश, सशक्तीकरण, आरोग्य, कल्याण, नेतृत्वाच्या संधी, सामाजिक ओळख, आदर, परस्पर संबंध आणि ओळख आणि स्वतःची प्रतिमा यांची धारणा प्रभावित होते. उच्च सामाजिक स्थिती असलेल्या महिलांना शिक्षण, आरोग्यसेवा, रोजगाराच्या संधी आणि आर्थिक भांडवल यासारख्या संसाधनांमध्ये अधिक चांगला प्रवेश असतो, ज्यामुळे त्यांचे एकंदर कल्याण वाढते आणि वैयक्तिक आणि व्यावसायिक वाढीस हातभार लागतो. उच्च सामाजिक दर्जा असलेल्या महिलांना आरोग्य सेवा, पौष्टिक अन्न, सुरक्षित राहणीमान आणि आरामदायी क्रियाकलाप, शारीरिक आणि मानसिक तंदुरुस्तीला प्रोत्साहन देण्यासाठी उत्तम प्रवेश असतो. त्यांना बऱ्याचदा सामाजिक मान्यता आणि आदर दिला जातो, ज्यामुळे त्यांची आत्म-मूल्य आणि सामाजिक प्रमाणीकरणाची भावना वाढते. सामाजिक स्थिती स्त्रियांच्या परस्पर संबंधांवर देखील प्रभाव टाकते, ज्यामुळे शक्तीची गतिशीलता आणि निर्णय प्रक्रिया प्रभावित होते. शेवटी, सामाजिक स्थिती स्त्रियांच्या ओळख आणि स्वतःच्या प्रतिमेच्या आकलनामध्ये योगदान देते, त्यांच्या विश्वास, दृष्टीकोन आणि वर्तनांवर प्रभाव टाकते.

संधीमध्ये प्रवेश:

सामाजिक स्थितीचा महिलांच्या संधींवर लक्षणीय परिणाम होतो. उच्च सामाजिक स्थितीमध्ये अनेकदा दर्जेदार शिक्षण, रोजगाराच्या संधी, करिअरची प्रगती, उद्योजकता, राजकीय सहभाग, सामाजिक आणि सांस्कृतिक संधी आणि कायदेशीर आणि न्यायिक संसाधनांमध्ये चांगली प्रवेश असते. ते ट्यूशन फी, शिकवणी आणि संसाधने घेऊ शकतात आणि त्यांचे सोशल नेटवर्क प्रतिष्ठित संस्था आणि शिष्यवृत्तीच्या संधींमध्ये प्रवेश प्रदान करू शकतात. याव्यतिरिक्त, त्यांना उच्च-गुणवत्तेचे कायदेशीर प्रतिनिधित्व आणि वकिली संस्थांमध्ये प्रवेश आहे. लैंगिक समानता आणि सामाजिक न्यायाला चालना देण्याच्या प्रयत्नांमध्ये अनेकदा संधींच्या प्रवेशातील असमानता दूर करणे आणि सर्व

महिलांसाठी सर्वसमावेशक वातावरण निर्माण करणे, त्यांची सामाजिक पार्श्वभूमी किंवा परिस्थिती काहीही असो.

निर्णयक्षमतेवर प्रभाव:

सामाजिक स्थिती महिलांच्या विविध क्षेत्रांतील निर्णय घेण्याच्या प्रक्रियेवर लक्षणीय परिणाम करते. उच्च सामाजिक स्थिती असलेल्या महिलांना अधिक स्वायत्तता आणि एजन्सी असते, ज्यामुळे त्यांना त्यांचे ध्येय, मूल्ये आणि प्राधान्ये यांच्याशी जुळणारे निर्णय घेता येतात. त्यांना चांगल्या शैक्षणिक संधी, व्यावसायिक नेटवर्क आणि तज्ञांच्या सल्ल्यामध्ये प्रवेश आहे, ज्यामुळे त्यांची निर्णय घेण्याची प्रक्रिया वाढते. सामाजिक नेटवर्क देखील स्त्रियांची मते, मूल्ये आणि प्राधान्ये आकारतात, त्यांच्या निवडीसाठी समर्थन आणि प्रमाणीकरण प्रदान करतात. व्यावसायिक आणि करिअर निर्णय सामाजिक स्थितीवर प्रभाव टाकतात, शैक्षणिक संधी आणि मार्गदर्शनासाठी अधिक प्रवेशासह. राजकीय सहभाग आणि वकिली देखील सामाजिक स्थितीवर प्रभाव पाडतात, ज्यामुळे महिलांना स्थानिक, राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय स्तरावर धोरणात्मक निर्णयांवर समर्थन आणि प्रभाव वाढवता येतो.

इतरांद्वारे समज :

इतरांद्वारे स्त्रियांना कसे समजले जाते यावर सामाजिक स्थितीचा लक्षणीय परिणाम होतो. उच्च सामाजिक दर्जा असलेल्या महिलांना त्यांच्या कर्तृत्व, शिक्षण आणि आर्थिक स्वातंत्र्यामुळे अनेकदा आदर आणि मान्यता दिली जाते. प्रभावशाली नेटवर्क आणि संसाधनांमध्ये प्रवेश असल्यामुळे त्यांचा सामाजिक प्रभावही अधिक आहे. ते सहसा रोल मॉडेल म्हणून काम करतात, इतरांना त्यांच्या यशाचे अनुकरण करण्यास प्रेरित करतात. सामाजिक बहिष्कार किंवा सुलभता देखील उद्भवू शकतात, कारण त्यांना अलिप्त किंवा खालच्या सामाजिक स्थितींपासून डिस्कनेक्ट केले जाऊ शकते. उच्च सामाजिक स्थिती असलेल्या स्त्रिया इतरांकडून प्रमाणीकरण आणि मान्यता घेऊ शकतात, परंतु त्यांचा सामाजिक दर्जा टिकवून ठेवण्यासाठी दबाव देखील येऊ शकतो. आंतरविभागीयता हा आणखी एक घटक आहे जो स्त्रियांच्या धारणांवर प्रभाव टाकतो, कारण उपेक्षित किंवा कमी प्रतिनिधित्व केलेल्या स्त्रियांना अनन्य आव्हाने आणि पूर्वाग्रहांचा सामना करावा लागू शकतो. लैंगिक समानता आणि सामाजिक न्यायाला चालना देण्याच्या प्रयत्नांमध्ये अनेकदा या रूढी आणि अडथळ्यांना आव्हान दिले जाते.

सामाजिक दर्जा प्राप्त करताना महिलांसमोरील आव्हाने:

लैंगिक भेदभाव, शिक्षणात मर्यादित प्रवेश, असमान रोजगाराच्या संधी, विनावेतन काळजीचे काम, लैंगिक वेतनातील तफावत, नेतृत्वात प्रतिनिधित्वाचा अभाव, लिंग-आधारित हिंसा आणि परस्पर भेदभाव यांसह सामाजिक स्थिती प्राप्त करण्यासाठी महिलांना अनेक आव्हानांचा सामना करावा लागतो. हे अडथळे महिलांच्या शिक्षण, रोजगार आणि प्रगतीसाठी तसेच नोकरीच्या बाजारपेठेत स्पर्धा करण्याची त्यांची क्षमता मर्यादित करतात. बिनपगारी काळजी घेण्याचे काम स्त्रियांच्या शिक्षण, नोकरी

आणि करिअरमध्ये प्रगती करण्याची क्षमता मर्यादित करते. लैंगिक पगारातील तफावत स्त्रियांच्या आर्थिक स्वातंत्र्याला कमी करते आणि त्यांच्या खालच्या सामाजिक स्थितीत योगदान देते. लिंग-आधारित हिंसा, सांस्कृतिक आणि सामाजिक नियम आणि परस्पर भेदभाव या विषमता आणखी वाढवतात. या आव्हानांना सामोरे जाण्यासाठी पद्धतशीर अडथळे दूर करण्यासाठी, लैंगिक निकषांना आव्हान देण्यासाठी आणि लैंगिक समानता आणि महिला सक्षमीकरणाला प्रोत्साहन देण्यासाठी एकत्रित प्रयत्नांची आवश्यकता आहे.

लिंग सुलभता:

लिंग सुलभता सामाजिक स्थिती प्राप्त करण्याच्या स्त्रियांच्या क्षमतेवर लक्षणीय परिणाम करतात. ते करिअरच्या निवडी मर्यादित करतात, नेतृत्वात दुहेरी मानके लादतात आणि वैयक्तिक महत्त्वाकांक्षेपेक्षा काळजी घेण्यास प्राधान्य देतात. स्त्रियांचा अनेकदा त्यांच्या देखाव्यावर आधारित न्याय केला जातो, ज्यामुळे त्यांचे शिक्षण, करिअर किंवा वैयक्तिक विकासावरील लक्ष कमी होऊ शकते. सुलभता निर्णय घेण्याची क्षमता आणि नेतृत्व गुणांवर देखील प्रभाव पाडतात, ज्यामुळे स्त्रियांच्या संधींमध्ये असमानता निर्माण होते. लिंग सुलभता संबोधित करण्यासाठी आव्हानात्मक सांस्कृतिक विश्वास आणि अधिक समावेशक नियमांना प्रोत्साहन देणे आवश्यक आहे. शिक्षण, जागरूकता वाढवणाऱ्या मोहिमा आणि लिंग समानता आणि विविधतेला प्रोत्साहन देणारी उपाय सुलभता चा सामना करण्यास आणि गुणवत्तेवर आणि क्षमतांच्या आधारे महिलांची भरभराट आणि उच्च सामाजिक स्थिती प्राप्त करू शकतील असे वातावरण तयार करण्यात मदत करू शकतात.

कार्य संतुलन:

सामाजिक स्थिती प्राप्त करण्यासाठी महिलांसाठी कार्य-जीवन संतुलन हा एक महत्त्वाचा पैलू आहे. हे करिअरची प्रगती, संधींमध्ये प्रवेश, आर्थिक स्वातंत्र्य, आरोग्य आणि कल्याण, सामाजिक ओळख आणि रोल मॉडेलिंगवर परिणाम करते. आरोग्याच्या समस्या उच्च तणावाच्या पातळीमुळे आणि अनेक जबाबदाऱ्या पेलल्यामुळे बर्नआउट होऊ शकतात. सामाजिक मान्यता संतुलनामुळे प्रभावित होऊ शकते, कारण यशस्वी महिलांचे कौतुक आणि आदर केला जाऊ शकतो. रोल मॉडेल इतरांना समान संतुलन साधण्यासाठी प्रेरित करू शकतात. संस्थात्मक उपाय आणि कार्यस्थळ संस्कृती देखील कार्य-जीवन संतुलनावर प्रभाव टाकू शकते. स्त्री-पुरुष समानतेला प्रोत्साहन देण्यासाठी आणि काम-जीवन समतोल राखण्यासाठी केलेले प्रयत्न महिलांना या आव्हानांवर मात करण्यास आणि उच्च सामाजिक दर्जा प्राप्त करण्यास मदत करू शकतात.

वंश, लिंग आणि सामाजिक-आर्थिक स्थिती:

वंश, लिंग आणि सामाजिक-आर्थिक स्थितीची परस्परसंबंधता सामाजिक स्थिती प्राप्त करण्यासाठी महिलांच्या संघर्षावर लक्षणीय परिणाम करते. उपेक्षित गट, जसे की रंगीत स्त्रिया किंवा कमी उत्पन्न असलेल्या स्त्रिया, त्यांच्या एकमेकांना छेदणाऱ्या ओळखीमुळे चक्रवाढ भेदभावाचा

सामना करावा लागतो. यामुळे शिक्षण, रोजगार आणि आर्थिक संसाधने यासारख्या संधीपर्यंत मर्यादित प्रवेश मिळतो. शैक्षणिक असमानता आणि आर्थिक असमानता यासह भेदभावाच्या अनेक स्तरांसमोर आणते. स्त्रियांच्या ओळखीची जटिलता ओळखणे आणि त्यांचे निराकरण करणे हे त्यांचे विविध अनुभव समजून घेण्यासाठी आणि संबोधित करण्यासाठी महत्त्वपूर्ण आहे. लैंगिक समानता आणि सामाजिक न्यायाच्या प्रगतीसाठी विविध पार्श्वभूमीतील महिलांमध्ये सामूहिक कृती आणि एकता आवश्यक आहे. उच्च सामाजिक दर्जा प्राप्त करण्यासाठी सर्व पार्श्वभूमीतील महिलांना सक्षम करण्यासाठी विविध गटांमध्ये युती निर्माण करणे महत्त्वपूर्ण आहे.

*** महिलांची सामाजिक स्थिती सुधारण्यासाठी उपाय :**

महिलांमधील सामाजिक स्थिती सुधारण्यासाठी, प्रणालीगत अडथळे दूर करणे आणि लैंगिक समानतेला प्रोत्साहन देणे आवश्यक आहे. मुख्य धोरणांमध्ये दर्जेदार शिक्षणाचा समान प्रवेश सुनिश्चित करणे, समान वेतन, रोजगाराच्या संधी आणि उद्योजकतेद्वारे आर्थिक सक्षमीकरणाला चालना देणे, लिंग-आधारित भेदभाव दूर करणे, राजकारण, व्यवसाय, शैक्षणिक आणि सामुदायिक संस्थांमध्ये महिलांचे प्रतिनिधित्व वाढवणे, कार्य-जीवन संतुलनास प्रोत्साहन देणे, संबोधित करणे समाविष्ट आहे. आंतरविभागीयता, शिक्षण आणि जागरूकता वाढवण्याच्या मोहिमांना प्रोत्साहन देणे, पुरुष आणि मुले यांना सहयोगी आणि लिंग समानतेचे समर्थक म्हणून गुंतवणे, सामाजिक सेवा आणि पायाभूत सुविधांमध्ये गुंतवणूक करणे आणि धोरणात्मक बदल आणि कायदेशीर सुधारणांसाठी समर्थन करणे. या धोरणांची अंमलबजावणी करून, सर्वांसाठी अधिक समावेशक आणि न्याय्य समाज निर्माण करण्यासाठी भागधारक एकत्र काम करू शकतात. शैक्षणिक अभ्यासक्रम आणि सार्वजनिक प्रवचनात गंभीर विचार, सहानुभूती आणि विविधतेचा आदर वाढवून, आम्ही सर्वांसाठी अधिक समावेशक आणि न्याय्य समाजाच्या दिशेने कार्य करू शकतो.

समान वेतन आणि संधीसाठी प्रयत्न करणे:

समान वेतन आणि संधींचा पुरस्कार करणे ही महिलांमधील सामाजिक स्थिती सुधारण्यासाठी एक महत्त्वपूर्ण धोरण आहे. लिंग-आधारित भेदभाव दूर करण्यासाठी जागृती निर्माण करणे, लिंग-आधारित भेदभाव दूर करण्यासाठी कायद्यातील बदलांची वकिली करणे, लिंग समानतेला प्रोत्साहन देण्यासाठी कॉर्पोरेशनसना जबाबदार धरणे, महिलांना वाटाघाटी कौशल्य प्रशिक्षण देणे, सामूहिक कृती करणे, लैंगिक पगारातील असमानतेवर डेटा गोळा करणे आणि विश्लेषण करणे या महत्त्वाच्या पायऱ्यांमध्ये समावेश आहे. ज्या स्त्रियांना भेदभावाचा अनुभव आला आहे त्यांना कायदेशीर आधार देणे आणि वकिलीसाठी एक परस्परविरोधी दृष्टीकोन स्वीकारणे. धोरणकर्ते, कायदेनिर्माते आणि वकिली गट यांच्याशी सहयोग करून, स्टेकहोल्डर्स लैंगिक वेतनातील तफावत बंद करण्यासाठी, लैंगिक समानतेला प्रोत्साहन देण्यासाठी आणि महिलांमध्ये सामाजिक स्थिती सुधारण्यासाठी योगदान देऊ

शकतात. या धोरणांची अंमलबजावणी करून, आम्ही सर्वांसाठी अधिक न्याय्य आणि न्याय्य समाजाच्या दिशेने कार्य करू शकतो.

मजबूत सामाजिक संपर्काचे जाळे तयार करणे:

आव्हानांवर मात करण्यासाठी, संधींमध्ये प्रवेश करण्यासाठी आणि त्यांची सामाजिक स्थिती सुधारण्यासाठी महिलांसाठी मजबूत समर्थन नेटवर्क तयार करणे महत्त्वपूर्ण आहे. धोरणांमध्ये व्यावसायिक संघटनांमध्ये सामील होणे, मार्गदर्शन कार्यक्रम स्थापित करणे, महिला नेतृत्व गट तयार करणे, ऑनलाइन समुदायांचा वापर करणे, माजी विद्यार्थ्यांच्या नेटवर्कमध्ये टॅप करणे, महिलांच्या समस्यांवर लक्ष केंद्रित करणाऱ्या समुदाय संस्थांशी संलग्न होणे आणि क्रॉस-सेक्टर सहयोग वाढवणे यांचा समावेश आहे. हे नेटवर्क नेटवर्किंग, मार्गदर्शन आणि करिअर विकासाच्या संधी प्रदान करतात, ज्यामुळे महिलांना समवयस्कांशी संपर्क साधता येतो, अनुभव सामायिक करता येतो आणि संसाधनांमध्ये प्रवेश होतो. संस्था किंवा समुदायांमध्ये महिला नेतृत्व गट तयार केल्याने महिलांना कल्पना सामायिक करण्यासाठी, प्रकल्पांमध्ये सहयोग करण्यासाठी आणि लैंगिक समानता आणि महिला सक्षमीकरणासाठी समर्थन देणारे वातावरण निर्माण होते. समवयस्क समर्थन गट परस्पर प्रोत्साहन, प्रमाणीकरण आणि सक्षमीकरण प्रदान करतात. क्रॉस-सेक्टर सहयोग नाविन्यपूर्णता, सर्जनशीलता आणि महिलांसाठी लैंगिक समानता आणि सामाजिक स्थिती वाढवण्यासाठी सामूहिक प्रभाव वाढवते.

महिला नेतृत्व भूमिकांना प्रोत्साहन देणे :

सामाजिक स्थिती सुधारण्यासाठी आणि स्त्री-पुरुष समानता वाढवण्यासाठी महिला नेतृत्व भूमिकांना प्रोत्साहन देणे महत्त्वाचे आहे. धोरणांमध्ये नेतृत्वाच्या पदांवर महिलांची दृश्यमानता आणि प्रतिनिधित्व वाढवणे, नेतृत्व विकास कार्यक्रम राबवणे, प्रायोजकत्व आणि वकिलीला प्रोत्साहन देणे, लिंग-प्रतिसाद देणारी उपाय स्वीकारणे, मंडळाच्या विविधतेसाठी समर्थन करणे, नेटवर्किंग आणि मार्गदर्शन सुलभ करणे, उदाहरणार्थ नेतृत्व शिक्षण औपचारिक शिक्षण अभ्यासक्रमात एकत्रित करणे, यांचा समावेश होतो. महिला नेतृत्व आणि लैंगिक समानतेचे समर्थन करणाऱ्या धोरणातील बदलांसाठी समर्थन करणे आणि यश साजरे करणे. नेतृत्वाच्या पदांवर महिलांची दृश्यमानता आणि प्रतिनिधित्व आवश्यक आहे आणि मीडिया कव्हेरेज, पुरस्कार आणि ओळख कार्यक्रम त्यांच्या कामगिरीचे प्रदर्शन करण्यात मदत करू शकतात. प्रायोजकत्व आणि वकिली देखील महिलांच्या नेतृत्वाच्या पदांवर प्रगती करण्यास समर्थन देऊ शकतात. कॉर्पोरेट बोर्डावरील बोर्ड वैविध्य आणि प्रशासकीय संस्थांवर लिंग प्रतिनिधित्वाचा प्रचार केल्याने नेतृत्व संधींमध्ये समान प्रवेश सुनिश्चित होऊ शकतो. महिला नेत्यांचे यश साजरे केल्याने इतरांना प्रेरणा मिळू शकते आणि महिला नेतृत्वाचे मूल्य दिसून येते. स्त्री-पुरुष समानता प्राप्त करण्यासाठी आणि अधिक समावेशक, समान आणि समृद्ध समाज निर्माण करण्यासाठी महिला नेतृत्वामध्ये गुंतवणूक करणे आवश्यक आहे.

निष्कर्ष:

भारतीय समाजातील महिलांच्या स्थितीवर ऐतिहासिक वारसा, नियम आणि वृत्ती यांचा प्रभाव आहे. शाश्वत विकासासाठी बहु-क्षेत्रीय सहयोग आवश्यक असलेल्या शिक्षण, जागरूकता वाढवणे आणि युवा सक्रियतेद्वारे सक्षमीकरणातील प्रगती चालते. ऐतिहासिक भूमिका, ब्रिटीश वसाहत आणि महिला चळवळीमुळे भारतीय महिलांची स्थिती विकसित होत आहे. प्रगतीमध्ये शिक्षण, आर्थिक सक्षमीकरण आणि कायदेशीर सुधारणांचा समावेश आहे, परंतु आव्हानांमध्ये सांस्कृतिक नियम, लिंग-आधारित हिंसा आणि अंमलबजावणीचा अभाव यांचा समावेश आहे. लैंगिक समानता हा समान संधी, संसाधनांमध्ये प्रवेश आणि भेदभावापासून स्वातंत्र्याचा प्रचार करणारा मूलभूत मानवी हक्क आहे. हे आर्थिक विकास, आरोग्य, शांतता आणि स्थिरता, सामाजिक एकसंधता, सर्वसमावेशकता आणि व्यक्तींना त्यांची क्षमता पूर्ण करण्यास सक्षम करण्याशी जोडलेले आहे. भारतातील महिलांच्या हक्कांसाठी कृती करण्याच्या आवाहनामध्ये धोरणात्मक सुधारणा, शिक्षण, आर्थिक सक्षमीकरण, आरोग्यसेवा प्रवेश, लिंग-आधारित हिंसा समाप्त करणे, राजकीय सहभाग, समुदाय एकत्रीकरण, कॉर्पोरेट जबाबदारी, माध्यमांचे प्रतिनिधित्व, परस्परसंबंधित दृष्टीकोन, जागतिक सहयोग आणि वैयक्तिक कृती यांचा समावेश आहे. हे लिंग समानता आणि महिला हक्क साध्य करण्यासाठी मजबूत कायदे, समुदाय एकत्रीकरण, लिंग-प्रतिसाद देणारी उपाय , मीडिया प्रतिनिधित्व आणि आंतरराष्ट्रीय सहकार्यासाठी वकिली करते.

संदर्भ :

1. प्रियंका गर्ग : महिला विवाह, दहेज एवं दाम्पत्य समस्याएँ, मार्क पब्लिसर्स, जयपूर २०१५
2. प्रदीप आगलावे: भारतीय समाज संरचना आणि समस्या, श्री साईनाथ प्रकाशन नागपूर २००८
3. शोभा राजोरिया: महिला और कानून, ब्लु स्टार प्रकाशन इंदोर २०११
4. मीनाक्षी निशांत सिंह : महिला सशक्तीकरण का सच ओमेगा पब्लिकेशन २००६
5. लीला पाटील: 'महिलासमोरील नवीन आव्हाने' ऑक्टोबर २००८ योजना मा. सं. नितीन केळकर
6. Jyotsna chatterji, Status of Rural Women in India edition Edition 1976
7. <https://www.researchgate.net>
8. <https://www.loksatta.com-carreerant.lekh> 23.11.2015
9. <https://www.mr.vikaspediya.in.>social-welfare>
10. <https://laybhari.in> 8 march 2021